

“נסיכי אדם, רבנים מופלגים, חכמי תעודה דקלויז רבתי קדושי דק”ק בראד”, כך כונתה ע”י הגאון רבי חיים סגל לנדא וצ”ל ראש הקלויז בבראד (נלב”ע בשנת תקנ”ח) אותה חבורה נבחרת משכמם ומעלה מכל בני דורם, שקבעה את משכנה בקלויז המפורסם דברודי, ומהנודעים שבהם היו הגאונים רבי חיים צאנזר, רבי אפרים זלמן מרגליות, רבי איצקל מהמבורג, רבי יחזקאל לנדא מפראג בעל נוב”י, רבי משולם איגרא ורבינו נוספים. בקבוצה זו תפס מקום של כבוד הגאון רבי זאב ברבי שמואל הלוי אולסקר צצ”ל.

פרטים של ממש על תולדות חייו כמעט ולא נמצאו, תאריך לידתו משוער לשנת ת"ס בעיר אלסק שעל שמה נקרא. כפי הנראה שאת מרבית שנותיו עשה בעיר בראד וכאמור נמנה על המופלגים ומופלאים שבעיר, וכפי שמעידים מכתבי ההסכמות שניתנו לכתביו בשנת תקי"ד, ובהם כותב בעל הנוב"י "זה האיש ידעתי מה היה דרכו, מעורו לא מש מאהלה של תורה להגות יומם ולילה בעיון ובעומק הלכה, והוא עץ שתול אשר פריו יתן בעטו". ובמקביל כותב הגאון רבי שאול מאמסטרדם: "המופלא ומופלג סכינא חריפא למיפסק קרא ומתני על מה שכתוב בתורה". "כי הוא בקי לפלפל באמתתה של תורה אליבא דדינא ומרגיע עצמו בזה" מדברי הגאון רבי מאיר מרגליות מלבוב, "וככן עזאי בשוקי טבר"י" כהגדרתו של גאב"ד בראד דאז רבי יעקב הורביץ זצ"ל.

בשנת תקל"א, פרסם חלקים מספרו תחת השם "חדושי הרו"ה", וכלל בו ענינים עמוקים בשו"ע אור"ח. מערכות
בדיני חרש, וכללים נפלאים בשעורין של תורה. הספר נדפס בזלוקווא שבה שימש באותה תקופה כמגיד מישרים
וכפי שמעיד על כך הגאון אב"ד זלוקווא רבי צבי הירש מיזליש זצ"ל. באותה שנה שימש גם כמגיד מישרים בעיר
טרנופול כפי שכותב הגאון רבי שלמה יצחק הילפרן ז"ל אב"ד טרנופול, וכנראה ששימש בשניהם בחפיפה אחת.
בשנת תקל"ו אנו מוצאים אותו בארץ ישראל שם סיים את כתיבת ספרו על התורה בשם "דרישת הזאב"
המצוי עדיין בכת"י. ובשנת תקל"ח עלתה נשמתו למרומים ונספד ע"י גדולי ירושלים ובהם הגאון רבי מנצור
מרזוק בעל ה"קרבן אליצור" שאף הדפיס את ההספד בספרו "בן פדהצור".

בשנת תרמ"ה הובא לדפוס בירושלים לראשונה ספרו השלם מכתב יד, ע"י ש"ב של המחבר רבי דוד קוסבער מוילנא, וכפי שנקרא על ידו "חדושי וכללות הרז"ה". הספר נדפס בהסכמת גדולי ירושלים אשכנזים וספרדים וכולם פיהם ימלל בשבח הספר ומחברו.

לשם קבלת מימון כלשהו להערכת אישיותו של רז"ה הננו לצטט קטעים מהסכמת הגאון בעל "אמרי בינה" רבי מאיר אירבך זצ"ל, ובתוכה ציטוט קטעים מדברי הגאון בעל נוב"י בספרו, ואלו דבריו: "וראיתי כי הוא ספר יקר ומחברו הי' אדם גדול ונורא הוא הרב וכו' הנזכר בתש' נוב"י ח"א או"ח סי' ל"ז שם נזכר ממעלתו בתשובתו סי' ל"ח, המו"מ בהלכות גדולות וקבועות שהיה ביניהם. אח"כ נתגדל הגאון עד למעלה ראש והפליא לעשות חיבור גדול ונורא, ועלה לאה"ק ושם נגנז ארוה"ק וכו'. והנודע ביהודה מהד"ת בחיור"ד סי' צ"ו וכו' וכתב "שספרו עדיין לא ראה אבל את המחבר הכיר היטב כי היה מופלג גדול בתורה, ועוצם התמדתו היה דבר פלא בצרוף גדול חריפותו ובקיאותו, צדיק יסו"ע, חסיד ופרוש, לב אמיץ בגבורים" כאשר יראה המעיין שם בדברי נוב"י, ואם הוא מכנהו בתארים אלו בימים ההם כל משכיל יבין מהותו הרם וכו'. ע"כ מדברי הגאון בעל אמרי בינה זצ"ל.

שני כרכים בכתי"ק שרדו מהאי גאון, האחד "חידושי הרז"ה" ובו חידושי הלכה וכללים, וחלק ממנו נדפס ב"חידושי וכללות הרז"ה", והשני "דרשת הזאב" ובו דרושים וחידושים באגדה ובמאמרי רז"ל, כתה"י שמורים היו בידי צאצאיו הג"ר משה נחמיה לאבל זצ"ל ואח"כ היו בידי חתנו העסקן החרדי הנודע ר' פישל גילרנטר זצ"ל, וכיום הינם אצל נכדו הרב אהרן ווייס שליט"א, והוא שסידר וערך דרשה זו הנדפסת בזה, ואף מסר לנו צילום כתה"י כדי שנבדוק נושא הוצאתם לאור של חיבורים חשובים אלו.

סי קל"ד דיני טענת בברכה אחרונה דהל' ע"ב פרק י

[illegible][illegible][illegible]

חידושי וכללי הרז"ה — כתי"ק

מוריה, שנה עשרים וארבע, גליון י—יב (רפו—רפח), אלול תשס"ב

1234567 ח"ה

אוצר החכמה

"דרשת הזאב" — כתי"ק

ולענ"ד נראה דפליגי בפלוגתת ר' יהודה ורבנן אי ניסוך המים בחג כג' לוגין או בלוג אחד, דבפ"ק דתענית [דף ב, ב] יליף ר' עקיבא ניסוך המים בחג מדכתיב בשישי ונסכיה לשון רבים, משמע שני נסכים, אחד של יין ואחד של מים, ובפרק ב דיומא נמתני' ובגמ'

ביוםא כו, ב] אהך משנה דאחד בידו צלוחית של מים, א"ר יוחנן זאת אומרת אין מנסכין מים_אלא בתמיד של שחר, וא"ל ונסכיה קאי על תמיד של בין הערביים.

והשתא לרבי דס"ל [יוםא לד, ב] דונסכו רביעית ההין על שחרית קאי ממילא מקשינן ג"כ ניסוך המים לניסוך היין דבעי רביעית ההין, דהיינו ג' לוגין. אבל לרבנן דס"ל דבשל ערבית קאי ושחרית יליף משל ערבית דבעינן רביעית ההין ממילא ליכא למילף השתא ניסוך המים מניסוך היין של שחרית, כיון דשחרית יליף משל ערבית, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש בקדשים [זבחים מט, ב].

וע"כ ס"ל לרבנן כר' יהודה דבלוג היה מנסך, ומה שלא היו מנסכין בב' לוגין היינו משום דאיתא במנחות דף פת, א דנסכים צריכין להיות מלאים שלא יחסר, וב' לוגין לא היו מדה במקדש, רק ז' מדות של לח, ואחר רביעית ההין היה לוג, ומ"ה אפקיה מרביעית ההין, ואוקמא על לוג שאם ינסך ב' לוגין במדה של ג' לוגין יחסר המידה ולא יהיה מלא משום הכי היה מנסך בלוג מלא, ופחות מלוג ליכא למימר דלא מצינו פחות מלוג בנסכים דהיינו לוג שמן של מצורע ולוג של מנחות, ותו לא מידי.

*

ועתה נפרש פלוגתא ר' יהודה ורבנן בדרך רמז, דרבנן ס"ל ג' לוגין מים היה מנסך כל שבעה, ור' יהודה ס"ל בלוג היה מנסך כל שמונה. ומתחילה נפרש למה היו מנסכין ג' לוגין יין דווקא בבוקר ובערב בכל יום, כי זה ידוע כי יין מעורר אהבה, כמ"ש הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה [שיר השירים ב, ד], והנה מצינו שלושה אוהבין שאוהבין זה את זה אהבה עזה, הקב"ה והתורה וישראל, הקב"ה אוהב את ישראל אהבה עזה כמו שכתוב ויהפוך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך [דברים כג, ו] וכתוב וה' האמירך היום [דברים כו, יח], ובמלאכי כתיב [מלאכי א, ב] אהבתי אתכם אמר ה'. הקב"ה אוהב את התורה אהבה עזה, שהרי התורה מתפארת ואומרת ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום [משלי ת, ל], ומכאן למדו רז"ל [מדרש רבה בראשית פרשה ח, ב], שהתורה קודמת לעולם אלפיים שנה שני ימים של הקב"ה. ישראל אוהבים את הקב"ה אהבה עזה כמ"ש ואהבת את ה' אלוקיך, וכתוב ואת ה' האמרת היום, וכתוב כי עזה כמות אהבה. ישראל אוהבים את התורה אהבה עזה, כמו שכתוב מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי [תהילים קיט, צז], וכתוב הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים [תהילים יט, יא], התורה אוהבת את הקב"ה ואת ישראל אהבה עזה, שהרי התורה אומרת אני אהבי אהב וגו' [משלי ת, יז], וכיון שהקב"ה אוהב את התורה וגם ישראל אוהבים את התורה ממילא גם היא אוהבת אותם. ולפיכך היו מנסכים ג' לוגין יין כנגד אוהבים הללו, לוג לכל אחד בבוקר ובערב לעורר אהבתם עד עולם.

אמנם כל האומות מתנגדים על אלו שלושה אוהבים ושנאת מות שנאום, וכולם מפורשים יחד עיין אסף [תהילים בסי' פ"ג] על עמך יערימו סוד, אלו ישראל ויתיעצו על צפוניך זו התורה הנקראת מתן צפונה, כמ"ש ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה [איוב כח, כא], ואיתא בסנהדרין דף כו, ב, א"ר חנן למה נקרא שמה תושיה שניתנה בחשאי מפני השטן. אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, כי נועצו לב יחדיו עליך בריתי יכרותו, זה הקב"ה, והקב"ה לא כגמול ידם ישלם להם אלא כרחמיו וכרוב חסדיו, וצוה להקריב בסוכות ע' פרים, לכפר על שבעים אומות לקיימן בעולם. וכן הוא בזהר פרשת בשלח [שמות טו, ט] על הפסוק אמר אויב ארדוף וז"ל: ולא דא בלחודוי אלא כל אינון רברבין דממנין על כל האומות כד אתיהב להון רשותא ושלטנותא על

ישראל כולו בעאין דישיצון ישראל תחותיהו, ועל דא אינון עמין תחות שולטניהון דאינון ממנין כולו גזרין לשיצאה, לון בר קב"ה דאגין עלייהו, וכד חמי משה דא, שרא לשבחה להקב"ה ואמר מי כמוך באלים ה'. אמר אילנא רברבא עלמאה תקיפא כו' שבעין ענפין סלקין בגוויה ואתזנו מיניה בעיקר שרשוי ינקין אינון סחרנין, ואינון ענפין דמשתכחין באילנא בדמטי עידן שלטניה, דכל ענפא וענפא, בעאין לשיצאה כולא גופיה דאיהו עיקרא דכולא ענפין הוא דשליט עלייהו וישראל אחידין ביה, וכד מטא שלטנותא על ההוא חולקא דישראל, ההוא גופא דאילנא בעי לנטרא לון, ולמיהב שלמא בכולו ועל דא שבעין פרים דחג למיהב שלמא לשביעין אנפן דבגו אילנא ועל דא מי כמוך באלים ה', מאי באלים אילנא, כד"א כי יבשו מאלים אשר חמדתם מי כמוך דיעביד כעובדך וירחם על כולא עכ"ל. וזה הרחמים שהקב"ה מרחם על האומות הוא ג"כ בשביל ישראל שגם המה צריכין העולם לשמש את ישראל כי מי [ניתרוש] ויזרע ויקצור וידוש התבואה ומי יבנה לנו חומות אבנים, ומי יכרות לנו עצים מן היער ומי יכבס לנו בגדים, ומסיק לנו תנור וכריים בשבת קודש, ומי יארוג לנו בגדים למלבושי ישראל וכל מלאכות הכבודות, ומחמת זה כל האומות הם צורך לעולם וצוה הקב"ה להקריב עליהם שבעים פרים שיהיה להם קיום בעולם. אמנם מדאגה מדבר שאם יתקיימו בעולם שלא יתנגדו על ג' אוהבים הנ"ל על כן גזרה חכמתו יתברך עלינו לנסך גם מים בחג, ומים מרמזים על האומות הנקראים מים הזידונים, וכמ"ש טרם ישטפנו המים הזידונים [ע"פ תהילים קכד, ה], וכתוב מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה [שיר השירים ח, ז], ופרש"י מים רבים הם האומות, וכ"כ בישעיה ח, ז, ולכן הגה אדני מעלה עליהם את מי הנהר העצומים והרבים את מלך אשור. על כן צוה הש"י באותו מועד שצווה להקריב שבעים פרים עם שבעים אומות לקיימם, צוה ג"כ לנסך ג' לוגין מים עם הג' לוגין יין, להכניע האומות תחת הג' אוהבים הקב"ה ותורה וישראל לשמשם ולא ירימו ראש עליהם, ומ"ה דווקא בז' ימי החג ולא יותר, כיון שכבר נשלמו השבעים פרים, זהו טעמן של רבנן, ור' יהודה ס"ל שא"צ לנסך מים בשביל הקב"ה והתורה, שבעצם אין שונאים אותם האומות כי מה עשו להם, רק עיקר השנאה והקנאה הוא בגלל ישראל, שהקב"ה מקרב את ישראל יותר מהם, וגם התורה עיקר משאה ומתנה הוא עם ישראל, ומחמת ישראל הם שונאים להקב"ה, ואם יכניעו האומות תחת ישראל ולא יהיו מתנגדים נגדם ממילא יהיו נכנעים תחת הקב"ה והתורה ג"כ, ומחמת זה ס"ל לרב יהודה שא"צ לנסך מים המרמז על האומות, רק לוג אחד להכניעם תחת יד ישראל, שלא יהיו מתנגדים נגדם, ממילא יהיו נכנעים ג"כ תחת הקב"ה והתורה, ומבואר ממילא מה שס"ל לר' יהודה שבלוג היה מנסך כל שמונה, כיון דבשמיני עצרת צוה הש"י להקריב פר אחד איל אחד בשביל ישראל גוי אחד בארץ, מ"ה היה מנסך מים גם בשמיני בלוג אחד שזהו העיקר להכניעם תחת יד ישראל השולטים ביום זה, וממילא יהיו נכנעים ג"כ תחת יד הקב"ה והתורה כנ"ל. ותו לא מידי.

עוד רמזים לסוכה

הסוכה מרמזת על כל העולם, דאיתא בב"ב דף כה, ב תניא ר"א אומר עולם הזה דומה לאכסדרה ורוח צפונית אינה מסובבת, ופרש"י לאכסדרה שאין לה דופן רביעית, אינה מסובבת במחיצה עכ"ל, אף כן הסוכה יש לה שלש דפנות ושארין לה ג' דפנות פסולה.